

Мелешенко Б. А., студент
Мелешенко А. І., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАУКОВО - ТЕХНІЧНІ ТЕРМІНИ- МЕТАФОРИ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Семантичний розвиток багатозначного слова загальнолітературної мови може приводити до придбання ним термінологічного значення. У кожній термінологічній системі є певна кількість слів загальнолітературної мови у спеціальному термінологічному значенні. Використання загальноновживаних слів для позначення спеціальних понять є традиційним та продуктивним засобом. Як визначають лінгвісти, потребу у нових назвах, яка пов'язана з науково-технічним прогресом, не можна задовольнити тільки створенням нових слів-термінів. Мобільність поняттєвих структур – концептів, які пристосовуються до прогресу знань та досвіду людини, супроводжується деяким відставанням лінгвістичних структур, через що для номінації нових науково-технічних досягнень використовуються словесні знаки, які вже існують у системі загальнолітературної мови.

Термінологія виникає та еволюціонує на ґрунті конкретної національної мови, а її автори є носіями цієї ж конкретної мови. Але умови народження термінів інші, ніж умови появи загальноновживаних слів. Загальноновживані слова виникають на основі поняття або концепту – ментальної конструкції, яка слугує для класифікації окремого об'єкта чи класу об'єктів зовнішнього чи внутрішнього світу завдяки процесу абстрагування, більш менш довільного. Концепти віддзеркалюють судження, які належать внутрішнім характеристикам об'єкта і залежать вони також у великій мірі від нації, яка дає номінацію концепту.

Терміни зумовлені концептуальним апаратом наук, які вони обслуговують, закономірностями і процесами розвитку саме цих наук. Наприклад, електротехнічні терміни є ніби представниками своєї галузі, оскільки утворюються з урахуванням їх досягнень. За допомогою термінів відбувається передача науково-технічної інформації, диференціація електротехнічних понять і категорій. Те ж саме можна

сказати і про інші галузі: металургійну, авіаційну, машинобудівну, автомобільну та інші. Конкретний зміст поняття, визначеного терміном, буде зрозумілим лише завдяки його дефініції – лаконічному, логічному визначенню, яке називає суттєві ознаки предмета або зазначеного поняття, перебуває в опозиції лише до іншого терміна і досить непросто співвідноситься з іншими мовними знаками. Вирішальну роль у розвитку терміна відіграє поняття, яке може бути йому нетотожне (у зв'язку з розвитком наукових знань).

Одним з поширених шляхів семантичного розвитку терміна є використання загальноживаних слів спираючись на їх функції, перенесення ознаки подібності для позначення явищ, притаманних даній області. Полісемічність терміну свідчить про його здатність пристосування до будь-якої системи, галузі, області [3, с. 276]. Семантична деривація внаслідок вторинного використання найменування для номінації понять, що пов'язані в нашій свідомості певними концептуальними відношеннями, веде до утворення полісеманта. Традиційно змістові внутрішньо словесні зв'язки в семантичній структурі полісеманта описують у термінах метафори. Метафора за своєю природою – не мовне, а концептуальне явище. Таким чином, метафора є одним з основних засобів пізнання об'єктів дійсності, їх найменування, створення художніх образів та утворення нових значень, що виконує номінативну, когнітивну, художню та смислоутворюючі функції [1, с. 15]. Метафора ґрунтується на семантичних і концептуальних знаннях людини, на знаннях людини про навколишній світ, а також на категоріальних і соціальних знаннях людини. Таким чином, метафора як вторинна номінація при утворенні терміна будь-якої галузі є типовим, розповсюдженим і навіть необхідним явищем. Наприклад: *Sage d'écureuil moteur* – «двигун біляча клітка (колесо)», більш зрозуміла форма терміну в електротехніці «двигун з короткозамкненим ротором, асинхронний двигун у 8 кіловат». На перший погляд, цей термін не викликає асоціацій з електротехнічними явищами або обладнанням. Проте, у даному випадку конструктивні особливості короткозамкненого ротору викликають асоціацію подібності з білячим колесом (у французькому варіанті це поняття перекладається дослівно як «біляча клітка», проте ця «клітка» асоціативно має саме форму колеса у французькій мові, тоді як в українській мові ми зразу ж маємо концепт «біляче колесо»), тому що електричний струм бігає по колу, тобто по короткозамкненому ротору як білка у колесі. Цей електротехнічний термін має всі ознаки зооморфної метафори.

Метафора базується на когнітивності, тобто процесі, за допомогою якого у нашій підсвідомості відбувається переосмислення терміна. Терміносистема в будь-якій з науково-технічних галузей, прагне спростити розуміння природних явищ людиною. А метонімія,

хоч і зустрічається у текстах такого типу, несе додатковий, уточнюючий характер терміну як частина цілого. А. Я. Коваленко [2, с. 89] звертає увагу на те, що усі терміни об'єднуються в термінологічні системи, які виражають поняття однієї галузі знань. У кожній термінологічній системі утворюються певні групи, для яких загальним є їх належність до класу предметів, або до класу процесів, властивостей тощо.

Окрім класу антропоморфних метафор зустрічаються також й зооморфні метафори, такі як: *Surface de contact des becs* – вимірювальна поверхня губок; *Langue-de-vache* – однорого ковадло; *Langue-de-chat* – різець гравера; *Mouton* – кувальний молот, тощо.

Клас метафоричних термінів, які пов'язані з їжею, на нашу думку, є найменш розповсюдженим у французькому науково-технічному дискурсі і терміни цього класу найменше зустрічалися у нашому дослідженні, наприклад, *ressort à boudin* – циліндрична пружина. *Boudin* як їжа має значення «кров'яна ковбаса», це кров певним чином оброблена, яка знаходиться у кишці, придатна до їжі. Отже вона може згинатися, вигинатися, скручуватися, тому й виникла ця асоціація саме з пружиною, яка також може виконувати такі функції. Звідси ми можемо зробити висновок про асоціативну, функціональну метафору французького терміну машинобудування.

Література

1. Антонюк М. О. Метафора та її роль в мовній картині світу // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. К., 2002. № 7. С. 15–19.
2. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. К. : ІНКОС, 2002. 320 с.
3. Прохорова В. Н. Семантика терміна. М. : Вестник МГУ, 1981. 324 с.